

3. Курганов, С. И. Социология для юристов [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов / С. И. Курганов, А. И. Кравченко. – М. : Закон и право, 1999. – 255 с.
4. Оспанов, С. И. Социология права [Текст] : учеб. пособие для вузов / С. И. Оспанов. – Алматы : Раритет, 2002. – 336 с.
5. Юридическая социология: учебник для вузов / В. Глазырин, Э. Н. Грибакина, Н. Гулина, Г. Емельянов. – М. : НОРМА: ИНФРА–М., 2000. – 368 с.

І. В. Підкуркова, кандидат соціологічних наук

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКОНОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У процесі розбудови правової держави особливого значення набуває законотворча діяльність. Нормативне впорядкування відбувається завдяки створенню і впровадженню в життя соціуму правових норм (законів) та інших нормативно-правових актів. Закони, що ухвалюються, утворюють кістяк чинної системи права як оновленого соціального інституту і надають прагматичну цілісність новим соціальним зв'язкам та взаємодіям. Важливе завдання, що саме вирішується в даний час у цій сфері, – це реформування правової системи України (зокрема, законодавства і правозастосовних органів). Власне, в такий спосіб актуалізується не тільки питання підвищення якості законів, а й проблема їх соціальної легітимациї в суспільстві.

Питання вдосконалення процесу законотворчості в науці традиційно розглядається у двох аспектах: соціальному і техніко-юридичному. В контексті нашого дослідження більш актуальним є соціальний зміст законодавства, який визначається відповідністю суспільним потребам та інтересам, що зумовлюють поведінку членів громадянського суспільства. Учасники передбачених законом правових дій обстоюють не абстрактне втілення будь-яких правових норм, а реалізацію певних соціальних інтересів, яка виявляється через фактичну дію певної правової норми. Тому для створення якісного закону існує необхідність у формуванні дієвого механізму з виявлення, врахування та узгодження інтересів усіх соціальних, економічних, політичних, демографічних, професійних, національних та інших груп (верств) українського суспільства.

Одним зі шляхів посилення легітимациї законотворчості є виявлення структури і динаміки потреб та інтересів людей через вивчення громадської думки. Представлений в громадській думці неупорядкований, хаотичний конгломерат думок і позицій законодавець має звести до такої загальної основи, яка може бути сформульована у вигляді загальної норми закону.

Навіть за дещо нестійкими виявами громадської думки завжди стоять об'єктивні потреби суспільного життя. Досить часто вони можуть і не усвідомлюватися носіями громадської думки, представлятися у завуальованих судженнях чи просто у викривленому вигляді. Але якщо за мінливими і зовнішньо суперечливими висловлюваннями і оцінками громадськості дослід-

ник може розгледіти життєві інтереси, їх колізії, точки зіткнення, виявити базові нормативні орієнтації, то він отримає інформацію, необхідну для створення законів, які відповідають потребам суспільного розвитку. У цьому сенсі громадська думка виступає індикатором соціальних потреб та інтересів, які необхідно знати і втілювати у нормотворчості.

Потреби та інтереси громадян, яких прямо стосується дія законів, мають ураховуватися на усіх стадіях законотворення. На початковому етапі, пов'язаному з виявленням потреби у правовому регулюванні, законодавець повинен отримувати дані про наявність соціальних проблем, які потребують правового розв'язання. На етапі розроблення концепції закону дослідження громадської думки надають інформацію про співвідношення різних соціальних інтересів і можливості їх узгодження на правовій основі. Після того, як проект закону підготовлено, зазвичай, виникає необхідність у «тестуванні» ставлення громадськості до найбільш принципових його положень. Зрештою, після уведення закону в дію законодавець повинен регулярно отримувати дані про відповідність закону суспільним очікуванням, ступінь його легітиматії.

Правові норми і приписи досягають соціально значущих результатів, поперше, лише тоді, коли вони підготовлені у законній спосіб та спираються на теоретичне знання; по-друге, якщо буде встановлено, що правові результати досягнуто без вияву негативних суспільних реакцій, тож, закон набув якості «правового» акта. Але, щоб така процедура видання правових норм набула можливості, слід мати теоретичне обґрунтування, яке дозволить передбачити наслідки втілення нових правових норм і фактичне їх сприйняття в громадянському суспільстві.

Правова культура сприяє виробленню ціннісно-нормативних орієнтацій в галузі права і законності, регулює поведінку особистості, суттєво впливає на всі сфери державно-правової діяльності. Вона забезпечує ефективність їх участі у створенні і реалізації права, виступає важливим чинником забезпечення правомірної поведінки людей, активного застосування прав і виконання громадянських обов'язків. З точки зору правової культури якість законодавства вимагає урахування різних взаємопов'язаних питань, вирішення яких відбувається у законотворчому процесі, змісті законодавчих актів, галузей та інститутів права. Закони юридично гарантують реалізацію основних принципів суспільного устрою – гуманізму, рівності, соціальної справедливості, демократії.

Правова культура учасників правотворчого процесу (законодавців, юристів-теоретиків, практиків, соціологів права) не є зайвою абстракцією для громадянського суспільства, вона становить уміння своєчасно адекватно юридично оцінювати об'єктивні потреби з метою забезпечення динамічного правового регулювання соціальних відносин.

Досягнення високої культури правотворчості – це підвищення культури всього процесу, залучених до нього осіб: учених і фахівців-практиків, пред-

ставників громадськості. Рівень компетентності розробників законів, плідність їх теоретичного і практичного мислення з вирішуваних питань та їх законодавче оформлення – необхідні показники якості ухваленого закону, його відповідності чинному праву. Конкуренція різних думок, підготування групами фахівців альтернативних законопроектів, наукова експертиза на основі широкої гласності відповідних громадських організацій, чітке розмежування компетенції в усьому правотворчому процесі тощо – такі основні вимоги правої культури, що ставляться до законотворчої діяльності.

О. О. Роя, здобувач

ПАРАДИГМА ПРАВОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА У ФУНКЦІОНУВАННІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Посередництво – це політико-правова категорія, яка легалізується певною мірою в законодавчому вияві як через повноваження конкретних посадовців, так і через функціональне призначення суб'єктів політики в цілому. Оскільки в чистому вигляді політика – сфера змагання за владу, яка передбачає конфронтацію між політичними силами, що формують у подальшому вертикаль влади, то посередництво є одним із ключових інститутів для здійснення державної та соціальної політики.

Посередництво як принцип взаємодії суб'єктів правових відносин тісно пов'язане із категорією «справедливість» та знаходить у ній концептуальний вияв. Разом із тим цікавим є процес формування правових норм, які б легалізували та ввели принцип посередництва у законодавство. Цей процес можна розглядати в контексті формування загальної концепції нормотворення.

У британській та американській правовій літературі термін «медіація» (посередництво) використовується як синонім слова «право» і, власне, до XIX ст. включно ототожнювався з ним. Такі дослідники права, як Бернар Тейлер та Джон Сабот, вважають, що право само по собі є результатом досягнення компромісу між людьми та їх угрупованнями з приводу різноманітних життєвих позицій. Тож, сам інститут права несе у собі посередницьку функцію, котрій передує принцип правового посередництва, який можна вважати базовим для формування інших, похідних правових принципів.

Вияв посередництва саме як правового принципу заслуговує на увагу, оскільки принципи, основні ідеї, початкові положення або правові засади процесу його формування лежать в основі будь-якої осмисленої діяльності людини. Законодавство як соціальне явище, що створюється людьми з метою юридичного закріплення нормативно-правових розпоряджень, спрямованих на врегулювання суспільних відносин, також засноване на певних принципах,